

Sygn. akt II CSK 674/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 lipca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jan Górski

SSN Maria Szulc

w sprawie z powództwa "S." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P.

przeciwko M.B., Skarbowi Państwa - Szefowi Wojskowego Zarządu Infrastruktury w P. oraz "E." Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 21 lipca 2016 r., skargi kasacyjnej pozwanego - Skarbu Państwa - Szefa Wojskowego Zarządu Infrastruktury w P.

oraz skargi kasacyjnej pozwanych – M.B. i "E." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P.

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 4 marca 2015 r.,

1. oddała obie skargi kasacyjne

2. zasądza na rzecz powoda od pozwanych M. B. i "E." sp. z o.o. w P. solidarnie kwotę 3600 (trzy tysiące sześćset) złotych i od pozwanego Skarbu Państwa - Szefa Wojskowego Zarządu Infrastruktury w P. kwotę 3600 (trzy tysiące sześćset) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 lipca 2014 roku Sąd Okręgowy w P. oddalił powództwo S. spółka z o.o. o zasądzenie od pozwanych solidarnie: M. B., Skarbu Państwa - Wojskowego Zarządu Infrastruktury w P. oraz E.spółki z o.o. kwoty 701 100 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 8 października 2013r. do dnia zapłaty.

Sąd Okręgowy ustalił, że pozwany M. B., prowadzący rejestrowaną jednoosobową działalność gospodarczą pod firmą Przedsiębiorstwo Produkcyjno Usługowe E., zawarł w dniu 28 września 2010 roku z pozwanym Skarbem Państwa - Wojskowym Zarządem Infrastruktury w P. umowę o roboty budowlane, na podstawie której zobowiązał się wykonać prace budowlane polegające na rozbudowie oczyszczalni wód opadowych oraz montażu stacji transformatorowej wraz z przebudową układu sieciowego na lotnisku wojskowym [...]. W celu wykonania tej umowy M. B. jako zamawiający zawarł w dniu 12 września 2011 r. z powodem – S. spółką z o.o. jako dostawcą umowę, określoną przez strony mianem umowy dostawy. W myśl jej postanowień powód zobowiązał się dostarczyć pozwanemu M. B. wyprodukowany przez powoda separator [...] za wynagrodzeniem w kwocie 570 000 zł netto powiększonym o należny podatek od towarów i usług (701 100 złotych brutto). W paragrafie 2 ust. 3 umowy strony uzgodniły, że M.B. dokona cesji płatności poprzez wskazanie w fakturze obciążającej pozwanego Skarb Państwa - WZI w P. numeru konta bankowego powoda z informacją o płatności za dostawę separatora. Zgodnie z paragrafem 2 ust. 4 umowy, zapłata wynagrodzenia miała nastąpić na podstawie sporządzonego pozytywnego protokołu odbiorczego podpisanego w dniu odbioru separatora, po uruchomieniu podczyszczalni, w terminie nie dłuższym niż 30 dni od daty jego podpisania. W dniu 18 listopada 2011 r. powód dostarczył pozwanemu M. B. separator [...] zgodny z dokumentacją, nie wykazujący zewnętrznych uszkodzeń, którego odbiór został potwierdzony pisemnym protokołem zdawczo-odbiorczym. Powód wystawił fakturę VAT z dnia 23 listopada 2011 roku na umówioną kwotę 701 100 zł z terminem jej płatności na dzień 23 grudnia 2011 roku. Pozwany M. B. nie zapłacił tej faktury mimo ponownego wezwania do zapłaty z dnia 20 lutego 2012 roku. Pozwany Skarb Państwa- WZI w P. jako inwestor jednoznacznie domagał się od pozwanego M. B. zamontowania w rozbudowywanej oczyszczalni opisanego wyżej separatora

[...] produkcji powodowej Spółki o określonych parametrach technicznych. Pozwany M. B. dostarczył początkowo- wiosną 2011 roku- separator innego producenta- S., który jednakże był niezgodny z projektem, różnił się istotnie od separatora powodowej Spółki i ostatecznie uległ w lipcu 2011 roku zniszczeniu. Został on zdemonstrowany, a w jego miejsce M. B. na żądanie pozwanego Skarbu Państwa- WZI zamówił u powodowej Spółki separator [...] na podstawie opisanej umowy z dnia 12 września 2011 roku. W 2012 roku pozwany Skarb Państwa – WZI odstąpił od umowy o roboty budowlane zawartej z M. B. i aktualnie toczy się na tym tle spór sądowy między byłymi kontrahentami. Inwestycja budowlana została dokończona przez innych wykonawców. W lutym 2013 roku pozwany M. B. dokonał przekształcenia dotychczasowej działalności w charakterze przedsiębiorcy w E. spółkę z o.o. Na podstawie tych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo jest przedwczesne w świetle paragrafu 2 ust. 4 umowy z dnia 12 września 2011 roku, albowiem skoro nie została jeszcze uruchomiona oczyszczalnia, to nie jest jeszcze wymagalne roszczenie o zapłatę wynagrodzenia za dostarczony separator wynikające z umowy, którą Sąd Okręgowy uznał za umowę o dzieło.

Po rozpoznaniu apelacji powoda, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził na rzecz powoda od pozwanych solidarnie: M. B., Skarbu Państwa - Wojskowego Zarządu Infrastruktury w P. oraz E. spółki z o.o. kwotę 701 100 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 8 października 2013r. do dnia zapłaty oraz koszty procesu. Sąd podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, ale dokonał ich odmiennej oceny prawnej. Sąd Apelacyjny zakwalifikował umowę z dnia 12 września 2011 roku jako umowę o dzieło, a nie umowę dostawy. Uznał za nieważne postanowienie umowne zawarte w paragrafie 2 ust. 4 tej umowy z powodu wewnętrznej niespójności, sprzeczności z istotą i naturą umowy o dzieło oraz zasadą ekwiwalentności świadczeń wynikających z umowy o dzieło jako umowy wzajemnej. Stosownie do art. 58 § 3 k.c. uznał, że w miejsce nieważnego postanowienia umownego dotyczącego terminu zapłaty wynagrodzenia za separator wchodzi regulacja ustawowa zawarta w art. 627 i art. 642 § 1 k.c. Odpowiedzialność solidarna E. sp. z o.o. za zobowiązania M. B. wynika z treści art.

584¹³ k.s.h., zgodnie z którym osoba fizyczna, o której mowa w art. 551 § 5, odpowiada solidarnie ze spółką przekształconą za zobowiązania przedsiębiorcy przekształcanego związane z prowadzoną działalnością gospodarczą powstałe przed dniem przekształcenia, przez okres trzech lat, licząc od dnia przekształcenia. Za odpowiedzialnością solidarną pozwanego Skarbu Państwa opartą na art. 647¹ § 5 k.c. przemawiał, zdaniem Sądu, fakt wyraźnego żądania przez Skarb Państwa- WZI zakupu i zamontowania w rozbudowywanej przez M. B. oczyszczalni na lotnisku wojskowym właśnie separatora produkcji powodowej Spółki, wiedza tego pozwanego o zawartej między powodem i M. B. umowie o dzieło z dnia 12 września 2011 roku oraz fakt, że przedmiotowe urządzenie zostało zamontowane i jest aktualnie częścią obiektu stanowiącego przedmiot umowy o roboty budowlane – oczyszczalni wód opadowych na lotnisku.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyli skargami kasacyjnymi wszyscy pozwani.

Pozwani: M. B. i E. spółka z o.o. zarzucając naruszenie art. 627 k.c., art. 642 § 1 k.c, art. 58 § 3 oraz art. 605 k.c., wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz oddalenie powództwa, ewentualnie przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania. Pozwany Skarb Państwa- WZI w P. zarzucając naruszenie art. 627 k.c., art. 535 k.c. oraz art. 647 1 § 5 k.c. domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku w części uwzględniającej powództwo wobec tego pozwanego i oddalenia w tej części powództwa, względnie przekazania sprawy w tej części Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W obu skargach kasacyjnych zawarto zarzuty błędnej kwalifikacji umowy z dnia 12 września 2011 roku, która w ocenie pozwanych M. B. i E. spółki z o.o. jest umową dostawy, zaś zdaniem Skarbu Państwa – umową sprzedaży. Tymczasem Sąd Apelacyjny, wskazując, że jest to umowa o dzieło, nie naruszył ani art. 627 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie

w okolicznościach rozpatrywanej sprawy ani też art. 605 k.c. przez jego niezastosowanie.

Wprawdzie kontrahenci nazwali umowę z dnia 12 września 2011 roku umową dostawy, ale przedmiotem dostawy - w świetle art. 605 k.c. - są rzeczy oznaczone tylko co do gatunku, które mają być wytworzone w przyszłości przez dostawcę i dostarczane przez niego częściami lub okresowo na rzecz odbiorcy zobowiązanego do odbierania tych rzeczy i zapłaty ceny. Taki sposób określenia przedmiotu umowy dostawy umożliwia odbiorcy bliższe określenie cech rzeczy, dostosowanych do jego wymagań lub potrzeb, ustalenie surowców, z których rzecz ma być wytworzona (art. 608 § 1 k.c.) oraz zagwarantowanie sobie wpływu na proces produkcji (art. 608 § 2 k.c.). Umowa dostawy w swej konstrukcji prawnej ma zatem cechy umowy sprzedaży z elementami umowy o dzieło lub umowy kontraktacji i została uregulowana jako odrębny typ umowy nazwanej, do której w kwestiach nieuregulowanych do praw i obowiązków dostawcy oraz odbiorcy stosuje się odpowiednio przepisy o sprzedaży (art. 612 k.c.). W orzecznictwie wskazuje się, że przedmiotem umowy dostawy są w praktyce przykładowo materiały budowlane, meble, odzież, obuwie, artykuły spożywcze i kosmetyczne, energia cieplna, energia elektryczna, woda, gaz, paliwa itp. Takich cech nie posiada umowa zawarta przez powoda z M. B. w dniu 12 września 2011 roku, skoro jej przedmiotem było zobowiązanie się powoda do jednorazowego wyprodukowania - na zamówienie pozwanego - ściśle zindywidualizowanego i wysoce specjalistycznego urządzenia technicznego - separatora [...] odpowiadającego wymogom dokumentacji projektowej i technicznej, przystosowanego do specyficznego charakteru obiektu, jakim jest oczyszczalnia wód opadowych na konkretnym obiekcie wojskowym (lotnisku) i dostarczenia tego urządzenia w zamian za umówione wynagrodzenie.

Sąd Apelacyjny nie naruszył także art. 535 k.c. przez jego nie zastosowanie dla oceny charakteru prawnego tej umowy jako umowy sprzedaży, ponieważ umowa ta nie dotyczyła wyłącznie przeniesienia na rzecz pozwanego ad. 1 prawa własności określonej ruchomości za zapłatą ceny, lecz, jak to już wyżej wskazano – wyprodukowania przez powoda ściśle określonego urządzenia technicznego odpowiadającego zindywidualizowanym kryteriom technicznym i użytkowym na

ściśle określone zamówienie wykonawcy robót budowlanych realizującego wolę inwestora.

Nie jest usprawiedliwiony zawarty w skardze kasacyjnej pozwanych ad. 1 i 3 zarzut naruszenia art. 58 § 3 k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na niezasadnym przyjęciu nieważności postanowienia umownego zawartego w paragrafie 2 ust. 4 umowy, zgodnie z którym zapłata wynagrodzenia za dostarczony separator miała nastąpić na podstawie sporządzonego pozytywnego protokołu odbiorczego podpisanego w dniu odbioru separatora, po uruchomieniu podczyszczalni, w terminie nie dłuższym niż 30 dni od daty jego podpisania. Skarga kasacyjna nie zawiera zarzutu naruszenia art. 58 § 1 k.c. przez bezpodstawne uznanie przytoczonego postanowienia umowy za nieważne, co uniemożliwia ocenę trafności poglądu Sądu Apelacyjnego o nieważności tego postanowienia umownego. Związanie Sądu Najwyższego podstawami kasacyjnymi (art. 398¹³ § 1 k.p.c.) oznacza powinność rozpoznania jedynie tych zarzutów, które zostały przez skarżącego wyraźnie przytoczone oraz niemożność uwzględnienia z urzędu jakichkolwiek innych uchybień, nie wytkniętych przez skarżącego, choćby występowały i mogły mieć wpływ na wynik sprawy. Przytoczony w skardze art. 58 § 3 k.c. przewiduje, że jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana. Przepis ten normuje więc konsekwencję uznania za nieważne tylko części postanowień umowy, zaś skarga nie zawiera argumentacji przeciwko pozostawieniu przez Sąd Apelacyjny w mocy pozostałej części umowy o dzieło z dnia 12 września 2011 roku. W konsekwencji niezasadny jest także zarzut naruszenia art. 642 § 1 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że zapłata wynagrodzenia za dostarczony separator powinna nastąpić stosownie do tego przepisu. Art. 642 § 1 k.c. przewiduje bowiem, że w braku odmiennej umowy przyjmującemu zamówienie należy się wynagrodzenie w chwili oddania dzieła. Skutkiem uznania za nieważne postanowienia umownego dotyczącego terminu i sposobu zapłaty na rzecz powoda wynagrodzenia jest bowiem „przejście” na reżim ustawowy, przewidujący zapłatę wynagrodzenia w chwili oddania dzieła. Należy przy tym podnieść, że w apelacji

wniesionej od niekorzystnego wyroku Sądu pierwszej instancji, powód wskazał, że oczyszczalnia wód deszczowych na terenie jednostki wojskowej w [...] została oddana do użytku w dniu 5 sierpnia 2014 roku, co tylko wzmacnia tezę o prawidłowości zaskarżonego orzeczenia.

Nie zasługuje na uwzględnienie zawarty w skardze kasacyjnej Skarbu Państwa zarzut naruszenia art. 647¹ § 5 k.c., przewidującego, że zawierający umowę z podwykonawcą oraz inwestor i wykonawca ponoszą solidarną odpowiedzialność za zapłatę wynagrodzenia za roboty budowlane wykonane przez podwykonawcę. Podzielając co do zasady stanowisko skarżącego dotyczące potrzeby ścisłej wykładni tej normy, należy zauważyć, że jej zastosowanie przez Sąd Apelacyjny jest uzasadnione wskazanymi w uzasadnieniu wyroku i wszechstronnie rozważonymi przez Sąd Apelacyjny, okolicznościami rozpatrywanej sprawy. Nie powielając tych zasługujących na aprobatę wywodów Sądu należy jedynie wskazać, że rezultat świadczenia powodowej Spółki z umowy o dzieło jako podwykonawcy w postaci wyprodukowania i dostarczenia wysoce zindywidualizowanego i specjalistycznego urządzenia technicznego na jednoznaczne żądanie pozwanego inwestora oraz wbudowanie tego separatora w obiekt stanowiący przedmiot umowy o roboty budowlane z M. B. (oczyszczalnię wód opadowych) przemawia za przyznaniem powodowi ochrony prawnej przewidzianej w cytowanym przepisie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2008 roku, I CSK 106/08, OSNC-ZD z 2009, nr 3, poz. 64). Za słuszością orzeczenia Sądu Apelacyjnego przemawiają bowiem przytoczone przez Sąd fakty świadczące o tym, że pozwany inwestor nie tylko miał wiedzę o treści zawartej z powodem umowy o dzieło, ale jej zawarcie nastąpiło na jednoznaczne wręcz żądanie inwestora, który domagał się od wykonawcy M. B. zakupu wyłącznie tego właśnie urządzenia celem jego zamontowania w rozbudowywanej oczyszczalni wód opadowych.

W tym stanie rzeczy obie skargi kasacyjne podlegały oddaleniu jako niezasadne (art. 398¹⁴ k.p.c.).

aj